

Nr 105.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till uppförande av byggnader för statens bakteriologiska laboratorium; given Stockholms slott den 10 februari 1933.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 februari 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, NOTHIN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Departementschefen, statsrådet Möller, anför:

Statens bakteriologiska laboratorium i Stockholm är alltsedan sin tillkomst inrymt i för ändamålet av privata personer förhyrda lokaler. Huvudlokalerna äro belägna 5 och 6 trappor upp i huset Vasagatan nr 15—17, där 27 rum¹⁾ med en sammanlagd golvyta av cirka 800 kvm. disponeras. Hyran

¹⁾ Detta rumsantal har ernåtts genom uppsättande av en del mellanväggar.

utgör för närvarande 23,300 kronor om året. Det nu löpande hyreskontraktet utgår den 1 oktober 1935. Uppsägningstiden är ett år.

Förutom den nämnda huvudlokalen förhyras dels av enskild person 2 rum jämte stallar i fastigheten Norrtullsgatan 40 för 6,960 kronor om året och dels 4 kylceller i centralsaluhallen för 1,900 kronor om året. Vidare disponerar laboratoriet 2 rum i en gårdsbyggnad på karolinska institutets tomt till s. k. pestlaboratorium. Då stallarna vid Norrtullsgatan 40 äro för små, hava stallutrymmen måst förhyras jämväl på annat håll, nämligen av A.-B. Walls vedgårdar vid Norrtull; därjämte äro regelbundet omkring femton hästar utackorderade. Slutligen disponerar laboratoriet ett av medicinalstyrelsen upplåtet källarutrymme i kvarteret Grönlandet norra om tillhoppa 73 kvm. Såväl avtalet om dispositionen av pestlaboratoriets lokaler som kontraktet om stallokalerna vid Norrtullsgatan 40 gälla med allenast tre månaders uppsägning. För hyresavtalet med A.-B. Walls vedgårdar är uppsägningstiden en månad.

Med skrivelse den 25 oktober 1932 har *statens organisationsnämnd* överlämnat betänkande med plan för statens byggnadsverksamhet under närmast kommande tioårsperiod (statens offentliga utredningar 1932: 25). I denna plan har organisationsnämnden till behandling upptagit fråga om uppförande av nya byggnader för bakteriologiska laboratoriet.

Härom har organisationsnämnden anfört följande:

Frågan om ordnande av bakteriologiska laboratoriets lokalfråga hade sedan många år tillbaka tagits upp till behandling i olika sammanhang. Därvid kunde bland annat hänvisas till interpellationsdebatten i andra kammaren rörande laboratoriets organisation och lokalförhållanden under 1920 års riksdag.¹⁾ I samband med ordnandet av nya lokaler åt medicinalstyrelsen i kvarteret Grönlandet norra hade också frågan om anskaffande av lämpligare lokaler åt laboratoriet varit underkastad prövning, dock utan resultat. I sitt år 1925 avgivna betänkande angående ordnandet av statens byggnadsverksamhet i Stockholm hade de s. k. byggnadssakkunniga yttrat, att då till den rådande lokalsplittringen komme, att laboratorierna i Vasagatan 15—17 vore för sitt ändamål både olämpliga och otillräckliga, denna institution finge anses vara i synnerligen stort behov av nya lokaler. Byggnadssakkunniga hade föreslagit, att nya institutionsbyggnader skulle uppföras ungefär å den plats, där numera bestämts, att karolinska sjukhuset skulle uppföras.

Organisationsnämnden ansåge laboratoriets nuvarande lokaler vara av den bristfälliga beskaffenhet och så otillräckliga, att frågan om laboratoriets förseende med nya och större lokaler måste inom en relativt snar framtid bringas till sin lösning.

Vad först anginge laboratorielokalerna i Vasagatan 15—17 vore dessa synnerligen trånga och olämpliga för sitt ändamål. Sålunda vore smådjursstallet anordnat i ett vanligt bostadsrum omedelbart intill övriga lokaler. Dissektionsrummet, som erbjöde en enda dissektionsplats, vore också mycket primitivt. Frysrum saknades alldeles, likaså modernt sterilisationsrum. Laboratorernas arbetsplatser vore trånga och otillräckliga; vid ett och samma bord måste ofta flera befattningshavare samtidigt arbeta med olika och mången gång smittofarliga ämnen. Överhuvud ansåges smittorisken i lokalerna på grund av deras olämpliga anordning vara avsevärd.

¹⁾ Andra kammarens protokoll nr 22 s. 10 och nr 46 s. 1.

Pestlaboratoriet å karolinska institutets tomt vore likaledes trångt och för ändamålet olämpligt.

Stallarna vid Norrtullsgatan och de därtill hörande anordningarna vore, enligt vad organisationsnämnden förvissat sig om, synnerligen mörka och trånga. Häststallarna vore i och för sig relativt tillfredsställande men erbjöde, såsom nämnts, icke på långt när tillräckligt utrymme. Särskilda lokaler för injektioners verkställande saknades sålunda fullständigt. Tappningslokalerna vore trånga och primitiva.

På grund av de nämnda förhållandena och med hänsyn till den synnerliga vikten av att laboratoriets verksamhet icke på grund av yttre omständigheter hämmades i sin aktivitet, hade organisationsnämnden funnit det oundgängligen nödvändigt, att inom en relativt nära framtid laboratoriet försåges med egna och ändamålsenliga lokaler. Dessa lokaler borde sammanföras till ett och samma ställe. Den nuvarande lokalsplittringen erbjöde nämligen uppenbara olägenheter. Till frågan om plats för de nya anläggningarna hade organisationsnämnden icke varit i tillfälle att taga någon bestämd ståndpunkt. Nödvändigt torde emellertid vara, att laboratoriet förlades till Stockholms utkanter eller dess närmaste omnejd. En anläggning av dylikt slag krävde nämligen — bland annat för rastplats för hästar m. m. — ej oväsentligt utrymme. Omnämnas finge, att byggnadssakkunniga på sin tid räknade med ett område om 60,000 kvm. Lämpliga kronan tillhöriga tomtplatser torde kunna uppbringas exempelvis i trakten omedelbart norr om Karlberg, inom det s. k. Johanneshovsområdet i närheten av Skanstull eller ock i anslutning till den s. k. vetenskapsstaden vid Freskati.

I fråga om storleken av de nybyggnader, som erfordrades för att bereda bakteriologiska laboratoriet tillfredsställande lokaler, torde man hava att räkna med en avsevärd utökning i förhållande till det nuvarande utrymmet. I en större huvudbyggnad borde laboratorier och tjänstelokaler för de olika avdelningarna anordnas. Denna byggnad hade uppgivits böra beräknas skola innehålla minst 2,500 kvm. nyttig golvyta. Vidare tarvades en särskild byggnad för pestlaboratorium, stallar för ett avsevärt antal djur av olika slag, immuniseringslokaler m. m. Det sammanlagda utrymme, som erfordrades för att laboratoriets olika sektioner skulle kunna fylla de krav, som uppställdes på ett modernt bakteriologiskt-serologiskt institut, hade av laboratoriets nuvarande föreståndare beräknats till — förutom stallar, källarutrymmen o. d. — 3,180 kvm. nyttig golvyta. Därvid hade räknats allenast med det nuvarande personalantalet och de nuvarande arbetsuppgifterna.

Organisationsnämnden hade icke kunnat taga bestämd ståndpunkt till frågan om de utrymmen, som erfordrades för anordnandet av nya lokaler åt bakteriologiska laboratoriet, men givetvis åtginge därför avsevärda kostnader, därvid dock borde bemärkas, att de nu årligen utgående hyrorna för laboratoriets lokaler representerade förräntningen av ett ej oväsentligt kapital. Emellertid torde det väl låta sig göra att utföra nybyggnadsarbetet i etapper. De byggnader, som först borde komma till utförande, vore dels pestlaboratoriet och dels djurstallarna, detta bland annat beroende på den rådande ovissheten i avseende å de nuvarande lokalernas disposition. Med uppförandet av den nya laboratoriebyggnaden torde kunna anstå ännu några år, låt vara att olägenheter givetvis vore förknippade med att stallarna vore belägna på långt avstånd från huvudlokalerna.

Enligt ett preliminärt utkast kunde kostnaderna för utförandet av den första byggnadsetappen, bestående av ett pestlaboratorium, ett hus för immunisering av större djur m. m., ett stall för smådjur, ett stall för vaccinalvar och två häststall med plats för sammanlagt 75 hästar, ävensom nödiga bostadsutrymmen för djurskötare beräknas belöpa sig till cirka 500,000

kronor. Kostnaderna för hela anläggningen syntes enligt nämndens mening icke böra få överstiga $1\frac{1}{2}$ miljon kronor, även om det av laboratoriets föreståndare uppgjorda byggnadsprogrammet för laboratoriebyggnaden måste för sådant ändamål något beskäras. Att för nämnda belopp en i stort sett tillräcklig och ändamålsenlig anläggning kunde uppföras och inredas, ansåge sig nämnden kunna förutsätta.

Den första byggnadsetappen torde böra komma till utförande under budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 med kostnaderna fördelade med hälften på vardera budgetåret. Själva laboratoriebyggnaden ansåge organisationsnämnden böra uppföras under budgetåren 1937/1938 och 1938/1939, likaledes med kostnaderna lika fördelade på de bägge åren.

Vid anmälan i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag av under socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående utgifter för kapitalökning under budgetåret 1933/1934 erinrade jag under rubriken »fonden för förslag till statsverket», punkt 2, om vad organisationsnämnden i berörda avseenden föreslagit samt anförde vidare, att rörande omförmälda byggnadsarbetens utförande och kostnaderna därför ytterligare utredning för det dåvarande påginge inom byggnadsstyrelsen. Jag uttalade därvid vidare, att jag emellertid redan ansåge mig kunna utgå från att under nästkommande budgetår borde påbörjas uppförandet ej blott av pestlaboratorium m. m. utan även av själva huvudbyggnaden för laboratoriet. Med ledning av de upplysningar i ämnet, som jag erhållit från byggnadsstyrelsen, beräknade jag för budgetåret 1933/1934 det för detta ändamål erforderliga anslaget till 1,000,000 kronor.

På min hemställan föreslog Kungl. Maj:t under nämnda punkt riksdagen att, i avbidan på blivande proposition i ämnet, till byggnadsarbeten för statens bakteriologiska laboratorium för budgetåret 1933/1934 beräkna ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

I statsverkspropositionen förutsattes, att detta anslag skulle täckas av lånemedel.

Sedan byggnadsstyrelsen nu med skrivelse den 2 februari 1933 överlämnat sin i ämnet verkställda utredning, ber jag att få till ytterligare behandling upptaga denna fråga.

I nämnda skrivelse har byggnadsstyrelsen först berört frågan om *lämplig tomtplats* för institutionen. Därvid har förutsatts, att tomtplats måste beredas inom kronan tillhörig mark i Stockholms utkanter eller dess närmaste omnejd. I detta avseende har *byggnadsstyrelsen* anfört:

Vid valet av tomtplats hade måst beaktas dels att institutionen, såsom organisationsnämnden framhållit, krävde ett mycket betydande tomtutrymme, dels att laboratoriet, vilket hade intimt samarbete med såväl medicinalstyrelsen som karolinska institutet och de stora sjukhusen i huvudstaden, speciellt det statliga undervisningssjukhuset serafimerlasarettet (i en framtid karolinska sjukhuset), och som ombesörjde utlämning av sera till läkare och allmänhet, måste hava möjligast goda och snabba förbindelser med nämnda institutioner och med stadens centrum.

Vid de undersökningar, byggnadsstyrelsen i samråd med föreståndaren för bakteriologiska laboratoriet, professorn Carl A. Kling verkställt i syfte

att erhålla ett ur angivna synpunkter lämpligt tomtområde, hade befunnits, att endast följande tre, kronan tillhöriga områden kunde komma i fråga, nämligen 1) ett område å Norra Djurgården, beläget mellan Sturevägen, Storängsvägen samt statens järnvägars mot Hjorthagen gränsande område, 2) ett område å Kvarnängen, beläget söder om Skanstull, samt 3) ett inom kronoegendomen Ingenting i Solna socken beläget område invid Huvudsta municipalsamhälle. Byggnadsstyrelsen finge i detta sammanhang särskilt framhålla, att verkställda undersökningar givit vid handen, att inom det för karolinska sjukhuset och karolinska institutet avsedda s. k. Norrbackaområdet plats endast skulle kunna beredas för själva laboratoriebyggnaden men icke för övriga för laboratoriet erforderliga byggnader. En förläggning av laboratoriet till sistnämnda område skulle alltså innebära en fortsatt splittring av laboratoriets lokalinhav, vilket givetvis, såsom även organisationsnämnden framhållit, medförde stora olägenheter för laboratoriets verksamhet.

De olika förslagen till institutionens förläggning äro åskådliggjorda å tre byggnadsstyrelsens skrivelse bifogade kartsquisser, dagtecknade den 27 november 1932.

Över förslaget att förlägga institutionen till Norra Djurgården har byggnadsstyrelsen anhållit om yttrande av riksmarskalksämberet.

I skrivelse den 18 januari 1933 har *riksmarskalksämberet* meddelat, att ämbetet icke kunde lämna sitt bifall till en upplåtelse av området till bakteriologiska laboratoriet med hänsyn till att området jämlikt kontrakt mellan ämbetet och arméförvaltningens fortifikationsdepartement vore upplåtet till begagnande för militära ändamål. Enligt vad byggnadsstyrelsen upplyser, har riksmarskalksämberet därjämte under hand meddelat, att området komme att delvis erfordras för framdragande av vissa förortsbanor samt att kronan enligt överenskommelse med Stockholms stad förbundit sig att reservera sålunda erforderlig mark.

I fråga om förläggning av institutionen till området å Kvarnängen har Djurgårdskommissionen, under vars förvaltning ifrågavarande område är ställt, den 10 december 1932 avgivit av byggnadsstyrelsen begärt yttrande. I nämnda yttrande har *Djurgårdskommissionen* anfört bland annat följande:

Kommissionen ställde sig tveksam till en förläggning av laboratoriet till det föreslagna området å Kvarnängen. Nämnda egendom vore nämligen till följd av sitt läge ett värdefullt objekt för tomtförsäljning till bostadsändamål. Sålunda torde det för laboratoriet ifrågasatta området, som i exploateringshänseende otvivelaktigt vore den bästa delen av markinnehavet, hava ett saluvärde, överstigande 1,500,000 kronor. Kommissionen ifrågasatte därför, att laboratoriet förlades till något annat kronan tillhörigt område med lägre markvärde, exempelvis inom Järvafältet i närheten av Ulriksdals järnvägsstation, närmare bestämt vid Bagaretorp. Skulle det emellertid befinnas, att icke något annat lämpligt område än Kvarnängsområdet stode till buds, ville kommissionen icke motsätta sig en förläggning av laboratoriet till detta område, ehuru enligt kommissionens förmenande många skäl talade däremot. Laboratoriet borde dock i sådant fall förläggas till en annan del av området än den ifrågasatta, nämligen till Kvarnängens sydligaste del, som gränsade i söder mot slakthusindustrierna (tarmrenserier) och i öster mot slakthuset.

Slutligen har byggnadsstyrelsen inhämtat yttrande av chefen för krigsskolan och järnvägsstyrelsen över förslaget att förlägga institutionen till

området å kronoegendomen Ingenting. Nämnda område står delvis under krigsskolans och delvis under järnvägsstyrelsens förvaltning.

Chefen för krigsskolan har i yttrande den 9 december 1932 anfört huvudsakligen följande:

Den under krigsskolans förvaltning stående mark, som skulle behöva tagas i anspråk för ifrågakomna ändamål, vore utarrenderad enligt kontrakt, som gällde två år från och med den 14 september 1931 med en uppsägnings-tid av 6 månader. Arrendeavgiften utgjorde 800 kronor för år och redovisades i likhet med andra liknande inkomster å byggnadsanslag, som stode under arméförvaltningens fortifikationsdepartementets förvaltning. Viss del av dessa inkomster ägde krigsskolan disponera. Under förutsättning att en upplåtelse av marken icke komme att föranleda minskning av det belopp, som sålunda ställdes till krigsskolans förfogande, hade chefen för krigsskolan icke något att erinra mot upplåtelsen.

Järnvägsstyrelsen har i yttrande den 15 december 1932 förklarat sig icke hava något att erinra mot att den under dess förvaltning stående marken upplättes för ifrågakomna ändamål.

Sedan redogörelse för de sålunda avgivna yttrandena lämnats, har *byggnadsstyrelsen* i förlägningsfrågan för egen del vidare anfört i huvudsak följande:

Med hänsyn till vad riksmarskalksämberet och Djurgårdskommissionen anfört mot en förläggning av laboratoriet till Norra Djurgården, respektive Kvarnängen, funne byggnadsstyrelsen sig icke böra förorda en dylik förläggning. I detta sammanhang finge styrelsen framhålla, att det av Djurgårdskommissionen ifrågasatta området å Järvafältet med hänsyn till sitt läge icke vore lämpligt för ändamålet samt att en förläggning av laboratoriet till Kvarnängsområdets sydligaste del i omedelbart grannskap till tarmrenserierna icke lämpligen borde komma ifråga, då laboratoriet där skulle vid vissa vindar störas av besvärande stank från nämnda renserier.

Den å kronoegendomen Ingenting disponibla marken omfattade i sin helhet omkring 108,000 kvm. Av denna mark skulle emellertid endast omkring 60,000 kvm. behöva tagas i anspråk för laboratoriet, men återstoden torde lämpligen böra reserveras för vissa laboratoriet närstående ändamål. Området ifråga hade en för byggnadsändamål mycket lämplig terräng, och erforderliga gas-, vatten- och avloppsledningar kunde utan allt för stora kostnader anslutas till Huvudsta municipalsamhälles ledningsnät. Styrelsen ville i detta sammanhang framhålla, att styrelsen under hand erfarit, att något hinder för en sådan anslutning icke torde vara att förvänta från samhällets sida. Området hade vidare ett lämpligt läge i förhållande till det blivande karolinska sjukhuset och den för karolinska institutets framtida nybyggnader reserverade marken å det s. k. Norrbackaområdet. Vidare hade området goda förbindelser med stadens centrum, nämligen dels järnvägsförbindelse över den närbelägna Huvudsta station och dels omnibusförbindelser.

På grund av vad sålunda anförts har byggnadsstyrelsen funnit sig böra förorda laboratoriets förläggning till området å kronoegendomen Ingenting.

Vad härefter angår för laboratoriet *erforderliga nybyggnader* har å byggnadsstyrelsens utredningsbyrå i samråd med laboratoriets föreståndare utarbetats ett förslag, åskådliggjort å styrelsens yttrande bilagda nio rit-

ningar jämte situationsplan, dagtecknade den 5 januari 1933 och försedda med påteckning om godkännande av föreståndaren den 3 februari 1933.

I denna del har *byggnadsstyrelsen* till en början meddelat, att vissa beskärningar vidtagits i ett av föreståndaren framlagt byggnadsprogram. Här om har styrelsen anfört följande:

För att kunna begränsa anläggningskostnaderna till det av organisationsnämnden angivna beloppet å 1,500,000 kronor hade vid upprättandet av förslaget vidtagits största möjliga beskärningar i det av laboratoriets föreståndare framlagda byggnadsprogrammet. Sålunda hade ur programmet utslutits avelsstallar för försöksdjur, allra helst som verkställd utredning givit vid handen, att förräntningen av anläggningskostnaderna samt kostnaderna för driften av dessa stallar skulle uppgå till högre belopp än det, som för närvarande årligen användes för djurinköp. Visserligen finge förräntningsmöjligheten i detta avseende ej vara den avgörande faktorn, utan borde givetvis i första hand tillses, att tillgången till lämpligt försöksmaterial säkerställdes, men då det hittills lyckats laboratoriet att genom köp erhålla sådant, hade frågan ansetts kunna ställas på framtiden. Plats för avelsstallar funnes emellertid å tomten, varför något hinder för uppförande av framdeles eventuellt erforderliga stallar ej komme att möta. I förslaget inginge ej heller anordnandet av en egen tvättanstalt för laboratoriet. De årliga kostnaderna för laboratoriets tvätt torde för närvarande belöpa sig till endast omkring 4,000 kronor, varför det icke torde ekonomiskt löna sig att bygga och driva en särskild tvättinrättning för laboratoriet. Även för en sådan anläggning kunde emellertid utan svårighet beredas lämplig plats inom området.

Byggnadsstyrelsen har därefter ingått på frågan om de olika nya byggnaderna för laboratoriet och därvid först berört *huvudbyggnaden*. Om denna byggnad yttrar styrelsen:

Beträffande laboratoriets huvudbyggnad finge byggnadsstyrelsen framhålla, att till grund för den i förslaget angivna dimensioneringen av de olika lokalerna lagts ingående undersökningar rörande det i varje rum erforderliga antalet arbetsplatser och det utrymme, som varje sådan plats krävde vid ändamålsenligaste möblering av rummet. Härigenom hade det visat sig möjligt att inom en i förhållande till det preliminära förslaget icke oväsentligt mindre byggnadsmassa bereda plats för samtliga de lokaler, som erfordrades inom huvudbyggnaden.

Enligt förslaget skulle huvudbyggnaden förläggas å en i områdets östra del befintlig skogklädd bergshöjd. Den skulle placeras så, att den bildade fond för Storgatan i Huvudsta municipalsamhälle, och vore uppfartsvägen till anläggningen tänkt förlagd i denna gatas förlängning. Byggnaden skulle uppföras med en tre våningar hög huvudlänga, orienterad i norr och söder, samt en från dennas södra ända mot väster framspringande flygel, omfattande två våningar jämte sousterrainvåning. I vinkeln mellan de båda byggnadskropparna skulle förläggas dels en person- och varuhiss från sousterrainvåningen upp till vinden, dels ock kylrum i såväl sousterrainvåningen som bottenvåningen och våningen i trappa upp.

Huvudbyggnaden skulle uppföras såsom ett stomhus, där yttermurar, en hjärtmur samt trapphusens, hisschaktets och kylrummets väggar utfördes i tegel samt bjälklagen av armerad betong, under det att mellanväggarna icke gjordes bärande. Därigenom vunnos den fördelen, att i mån av uppkommande behov ändringar beträffande rumsindelningen kunde genomföras utan

större svårigheter och kostnader. Byggnaden skulle förses med genomgående mittkorridorer, vilkas ena långvägg förutsattes i största möjliga utsträckning genombruten med glaspartier. Genom det sålunda avsedda plansystemet kunde byggnaden bekvämt anslutas till i framtiden eventuellt erforderliga tillbyggnader för laboratoriets olika avdelningar.

Utrymmena inom huvudbyggnaden tänktes i förslaget så disponerade, att i huvudlängans bottenvåning skulle inrymmas föreståndarens laboratorium, mottagnings- och arbetsrum, ett större väntrum, avsett dels för den allmänhet, som skulle inköpa sera, dels för de personer, som skulle undersökas i provtagningsrummen. Vidare skulle där finnas rum för kameralavdelningen, institutionens bibliotek, lunchrum för personalen samt en vaktmästarbostad om två rum och kök. Våningen 1 trappa upp i huvudlängan skulle med undantag för rummen utmed södra kortfasaden, vilka avsåges för den serologiska avdelningens laborator, tagas i anspråk för laboratoriets diagnostiska avdelning. Våningen 2 trappor upp i huvudlängan skulle upptagas i sin sydligaste del av institutionens avdelning för substratberedning. I övrigt skulle i denna våning erhållas rum för preparatarkivet, för statens serumkontrollant, ett allmänt och ett speciallaboratorium ävensom rum för laboratoriet för Wassermann-undersökningar. Utrymmena utmed västra fasaden skulle upptagas av laboratoriet för entomologi, histologi och kemi samt av en fotografisk avdelning. De olika våningarna inom huvudlängan skulle förbindas, utom genom huvudtrappa och hiss, av en mindre från korridoren tillgänglig spiraltrappa.

Den till huvudbyggnaden anslutna lägre flygeln skulle i sin helhet upptagas av utrymmen, avsedda för laboratoriets serologiska avdelning med undantag för vissa i sousterrainvåningen belägna lokaler, nämligen utrymmen för inpackning av sera samt för anstaltens gemensamma värmecentral, ett kylrum, en mindre duschavdelning för personalen samt för diagnostiska avdelningen avsedda rum för kontroll av försöksdjur, vilka senare rum hade direkt utgång till det fria. Därjämte skulle i denna våning inrymmas ett större utrymme för skakningsapparater, större centrifuger och andra skrymmande apparater. Beträffande serologiska avdelningens lokaler finge framhållas, att i flygelbyggnadens bottenvåning utmed norra fasaden vore förlagda laboratorier för tetanus- och tuberkulosarbeten, vilka lokaler vore helt avskilda från byggnaden i övrigt och endast försedda med ingångar utifrån.

Byggnadsstyrelsen har vidare meddelat, att förslaget utom huvudbyggnaden omfattade *tappningshall, smådjursstall, stall för vaccinkalvar, två häststallar, pestlaboratorium* ävensom *portvaktbostad med garage och badavdelning*. Rörande dessa byggnader har styrelsen anfört:

I direkt förbindelse med huvudbyggnadens flygel och i nivå med sousterrainvåningen vore enligt förslaget förlagd den för immunisering och tappning av hästar avsedda *tappningshallen*. Denna byggnad, vilken liksom övriga byggnader skulle uppföras i endast en våning, skulle inrymma dels tre större för hästarnas behandling avsedda rum samt en expedition för stallmästaren, dels utrymmen för antigenets förvaring och iordningställande samt omklädningsrum för den tjänstgörande läkaren, dels ock ett laboratorium för institutionens veterinär.

Smådjursstallet vore avsett för sådana djurförsök, vilka skulle pågå under längre tid. Byggnaden vore avdelad i två från varandra helt skilda delar, en mindre för friska djur och en större för de djur, som vore under observation. I denna senare avdelning funnes även ett operationsrum samt ett kök för beredning av mat åt djuren och ett rum för destruktionsugn.

Byggnaden för vaccinkalvar inrymde dels ett karantänsstall om 12 boxar, där djuren hölles under observation, dels en operationsavdelning, bestående av rum för kalvarnas badning och rakning samt för vaccinering och vaccinetns skördande, ett expeditjonsrum samt erforderliga utrymmen för instrument och omklädningsrum för läkaren, dels ock ett stallutrymme, ävenledes om 12 boxar, för opererade djur. I byggnaden vore för övrigt inrymda ett mjölkök för beredande av kalvarnas föda samt en obduktionsavdelning. Samtliga dessa avdelningar vore helt skilda från varandra och försedda med särskilda ingångar direkt från det fria, så att risk för spridande av smitta från den ena avdelningen till den andra undvekes.

För *hästarna* skulle uppföras två *stallbyggnader*. Den ena byggnaden skulle rymma 26 spiltor och 6 boxar, varav 8 spiltor beräknades utgöra en karantänsavdelning. Den andra byggnaden omfattade 26 spiltor och 12 boxar. I denna senare byggnad skulle även inrymmas lokaler för stallpersonalen.

Pestlaboratoriet, som vore planlagt med tanke på att erhålla största möjliga säkerhet mot spridning av smitta, inrymde för laboratoriet erforderliga skriv-, laboratorie- och operationsrum, rum för diskning och sterilisering, rum för försöksdjur ävensom rum för destruktion av använda försöksdjur.

Portvaksbyggnaden skulle förläggas vid ingången till området och inrymma en bostad om två rum och kök ävensom erforderligt garageutrymme. I källaren under bostaden skulle anordnas förutom hushållskällare och tvättstuga ett för vaktmästarpersonalen avsett bad, så placerat att tillträde till det samma kunde erhållas genom en från bostaden skild ingång.

Slutligen har styrelsen meddelat, att för institutionen erfordrades diverse mindre uthus utöver förut angivna byggnader, såsom ett vagnslider och en med detta sammanbyggd mindre smedja, en övertäckt rastgård m. m. För de erforderliga uthusbyggnaderna hade det icke befunnits nödvändigt att redan nu upprätta särskilda ritningar.

De föreliggande förslagen till ritningar hava av byggnadsstyrelsen under hand underställts medicinalstyrelsens prövning.

I anledning härav har *chefen för medicinalstyrelsen* generaldirektören N. Hellström i en den 26 januari 1933 avgiven promemoria anfört, att han vid granskning av ritningarna i samråd med professorn Kling, medlemmen för hygien av medicinalstyrelsens vetenskapliga råd professorn G. Wirgin och medicinalrådet M. Herrlin icke funnit något annat av betydelse att erinra mot byggnadsstyrelsens förslag än att utrymmen borde i planen reserveras för ett laboratorium för beredande av vaccin mot tuberkulos; s. k. Calmettevaccin, även om icke behov därav för närvarande föreläge. I promemorian framhålles jämväl vikten av att den föreslagna tomten icke bleve föremål för någon reduktion, som kunde medföra, att bristande utrymme reste hinder att i framtiden till det föreslagna laboratoriet ansluta andra institutioner med arbetsuppgifter närstående det bakteriologiska laboratoriets. Därmed avsåges närmast ett tekniskt-hygieniskt laboratorium.

På grund av vad *chefen för medicinalstyrelsen* sålunda anfört har byggnadsstyrelsen i sin berörda skrivelse framhållit, att plats å tomtområdet funnes till lokal för ett laboratorium för beredande av Calmettevaccin, vilken byggnad enligt vad preliminära utredningar givit vid handen i allt väsent-

ligt skulle såväl beträffande planläggning som storlek bliva likartad med den föreslagna byggnaden för pestlaboratoriet. I övrigt anför byggnadsstyrelsen, att styrelsen jämväl för sin del funne det lämpligt, att den del av det disponibla området å kronoegendomen Ingenting, som icke vore avsedd att nu tagas i anspråk, eller alltså 48,000 kvm., reserverades för andra institutioner med arbetsuppgifter, närliggande det bakteriologiska laboratoriets.

Beträffande *kostnaderna för den föreslagna nyanläggningen* fördela sig dessa enligt inom byggnadsstyrelsen verkställda beräkningar på följande sätt:

Huvudbyggnad	byggnadsarbeten kr.	540,000
Tappningshall	»	60,000
Pestlaboratorium	»	51,000
Smådjursstall	»	45,000
Stall för vaccinkalvar	»	55,000
Häststall	»	60,000
»	»	50,000
Portvaktsbostad, garage, badavdelning	»	24,000
Smedja, uthus samt övertäckt rastgård	»	25,000
Vägar, stängsel och planeringsarbeten	»	90,000
Värme-, vatten- och sanitära installationer samt yttre ledningar	»	265,000
Elektriska anläggningar	»	55,000
Ritningar, kontroll och oförutsedda utgifter	»	140,000
	Summa kr.	1,460,000

I nämnda belopp äro icke medräknade kostnader för laboratoriebord och annan specialinredning.

I fråga om *sättet för byggnadsföretagets bedrivande* har byggnadsstyrelsen till en början erinrat om den av organisationsnämnden föreslagna uppdelningen av arbetet i två etapper — 1933/1935 och 1937/1939 — samt därefter anför följande:

Såsom organisationsnämnden själv framhållit skulle emellertid olägenheter vara förknippade med den föreslagna uppdelningen av byggnadsföretaget med hänsyn till att stallarna vore belägna på långt avstånd från de nuvarande huvudlokalerna. Enligt byggnadsstyrelsens mening talade även andra praktiska och även ekonomiska skäl för att byggnadsföretaget utfördes i ett sammanhang. Därigenom skulle nämligen möjliggöras att till fördel för såväl anläggnings- som driftkostnader anordna en för anstalten gemensam värmecentral. En sådan borde på sätt förut angivits förläggas till huvudbyggnaden, varför arbetena å denna borde så bedrivas, att panncentralen kunde tagas i bruk samtidigt med att de mindre byggnaderna bleve färdigställda. Därest arbetena, i enlighet med vad organisationsnämnden föreslagit, igångsattes under budgetåret 1933/1934 och anläggningen i sin helhet utfördes i ett sammanhang, skulle arbetena så kunna bedrivas, att de för desamma erforderliga medlen, sammanlagt 1,460,000 kronor, borde vara tillgängliga under nämnda budgetår och närmast därpå följande. Sålunda vore för budgetåret 1933/1934 erforderligt ett belopp av 1,000,000 kronor, under det att återstoden eller 460,000 kronor skulle falla på budgetåret 1934/1935.

Vare sig byggnadsföretaget utfördes i etapper eller i ett sammanhang, borde givetvis före arbetenas igångsättande definitiva ritningar till anlägg-

ningen i dess helhet uppgöras, så att alla frågor rörande, bland annat, framdragning av erforderliga ledningar, anläggning av vägar, planeringsarbeten m. m. redan från början kunde överblickas.

I anslutning till vad sålunda anförts tillstyrker byggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att *dels* medgiva, att nämnda område om sammanlagt omkring 108,000 kvm. inom kronoegendomen Ingenting må tagas i anspråk såsom tomt för statens bakteriologiska laboratorium och andra institutioner med arbetsuppgifter, närstående laboratoriets, *dels ock* bevilja ett belopp av 1,460,000 kronor till uppförande å området av nybyggnader för laboratoriet i huvudsaklig enlighet med av byggnadsstyrelsen framlagda förslag samt av nämnda belopp såsom reservationsanslag för budgetåret 1933/1934 anvisa 1,000,000 kronor.

Vid bifall härtill hemställer byggnadsstyrelsen om bemyndigande att i samråd med vederbörande myndigheter ombesörja byggnadsföretagets utförande.

Slutligen hemställer byggnadsstyrelsen, att krigsskolan, på sätt chefen för nämnda skola förutsatt, må beredas ersättning för den minskning av till krigsskolans förfogande ställda anslagsmedel, som kan uppkomma till följd av att under krigsskolans förvaltning ställd mark tages i anspråk för här avsett ändamål.

Av den förebragta utredningen synes mig otvetydigt framgå, att nya lokaler med det snaraste böra beredas åt bakteriologiska laboratoriet. Vad i ärendet förekommit giver tillika vid handen, att lokaler i den omfattning, som föreslagits, äro erforderliga för laboratoriets verksamhet.

Förslaget att förlägga laboratoriet till kronoegendomen Ingenting i Solna socken synes mig lämpligt. Det å egendomen disponibla området utgör 108,000 kvm., varav 60,000 kvm. skulle erfordras för laboratoriet. I enlighet med den mening, som uttalats i ärendet av byggnadsstyrelsen och chefen för medicinalstyrelsen, anser jag, att den del av området, som icke nu behöves för laboratoriets räkning, bör reserveras för laboratoriet närstående ändamål. Med anledning av vad chefen för krigsskolan anført vill jag efter samråd med chefen för försvarsdepartementet nämna, att någon minskning av det belopp, som för närvarande ställes till krigsskolans förfogande från byggnadsanslag under arméförvaltningens fortifikationsdepartement, icke kommer att föranledas därav, att ett nu av krigsskolan utarrenderat område upplåtes för laboratoriet.

Byggnadsstyrelsens förslag till uppförande av de olika för laboratoriet erforderliga byggnaderna föranleder icke någon erinran från min sida. Ej heller synes mig något vara att invända mot de av styrelsen framlagda kostnadsberäkningarna, slutande å en summa av 1,460,000 kronor.

I fråga om sättet för byggnadsföretagets bedrivande förordar jag, att det samma utföres i ett sammanhang med början under nästkommande budgetår. Härigenom vinnes framför allt den betydande fördelen, att samtliga i olika delar av staden nu spridda lokaler för laboratoriet inom kort tid bliva sammanförda på ett område.

Departementa-
chefen.

För arbetenas utförande torde för nästa budgetår erfordras ett anslag av 1,000,000 kronor eller samma belopp, vartill anslaget i statsverkspropositionen preliminärt beräknades.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att pröva, huruvida med hänsyn till rådande arbetslöshet närmare bestämmelser rörande arbetets utförande böra föreskrivas.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till uppförande av byggnader för statens bakteriologiska laboratorium i huvudsaklig överensstämmelse med det av byggnadsstyrelsen i skrivelse den 2 februari 1933 framlagda förslaget bevilja ett anslag av högst 1,460,000 kronor;

dels ock av sålunda beviljat anslag för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

B. Spångberg.
